

IMOVINSKI STATUS ŽENE U ISLAMU U DJELIMA JOSEPHA F. SCHACHTA

Amina SVRAKA

Media centar Islamske zajednice u BiH
aminasvraka@gmail.com

SAŽETAK: Joseph F. Schacht je bio jedan od najznačajnijih orijentalista prošlog stoljeća i vodeći stručnjak među orijentalistima u oblasti islamskog prava, a njegova djela i danas su osnov za izučavanje šerijatskog prava na Zapadu. Njegovo istraživanje, između ostalog, uključuje analizu položaja žene u islamu, a njegovo polazište ogleda se u tvrdnji da su žene u predislamskom društvu imale manje prava, ali da je islam unio značajne promjene, poboljšavajući njihov status. U ovom radu cilj je bio utvrditi kako je ovaj orijentalista razumijevao i interpretirao imovinski status žene u islamu. U fokusu ovog istraživanja dva su Schachtova djela: *Porijeklo muhammedanske jurisprudencije* i *Uvod u islamsko pravo*. U radu je izložen izbor Schachtovih interpretacija ajeta o imovinskom statusu žene, njegovo razumijevanje prava žene na vjenčani dar, izdržavanje, kao i pravo na nasljedstvo.

Ključne riječi: orijentalizam, islam, žena, imovinski status, Joseph F. Schacht

1. Uvod

Još od prvog prijevoda na latinski jezik koji je načinio Robert Kettonski u XII stoljeću (1143. godine) Kur'an plijen pažnju orijentalista, ali je mnogo vremena proteklo do prvih ozbiljnijih naučnih pokušaja razumijevanja islama i muslimana. Kroz minula stoljeća orijentalisti su bili posvećeni izučavanju Kur'ana kroz prevođenje, istraživanje i komentiranje. U namjeri da islam i muslimane predstave Zapadu, pored Kur'ana i hadisa, proučavali su jezik, kulturu i običaje Bliskog istoka (Orijenta). Prilikom izučavanja islama koristili su se drugačijim polazištima, metodama i parametrima u odnosu na one koji su bili primjenjivani kada je po srijedi bilo izučavanje kršćanstva i fenomena unutar zapadnog društva. Njihov pristup češće je bio tendenciozan, pa i zlonamjeran, negoli

objektivan i naučan. Stoga je u njihovim djelima izvornost Kur'ana ne samo dovođena u pitanje, već je redovno negirano njegovo božansko porijeklo, a sunnet okarakterisan kao nešto što su naredne generacije pripisale Muhammedu, a. s. Ovakav pristup u većini slučajeva rezultirao je izvankontekstualnim tumačenjima kur'anskih ajeta i pogrešnim shvatanjima poslaničke prakse, a posljedično tome i nepotpunom, iskrivljenom slikom islama na Zapadu. Međutim, vrijedno je istaći da se u okviru orijentalističkog naučnog pravca javio određen broj autora i istraživača čiji su polazište i stav prema islamu bili znatno drugačiji, bliži onome što možemo označiti kao naučno i objektivno. U tom kontekstu važno je, između ostalih, spomenuti imena Johna Esposita, Annemarie Schimmel, Louisa Massignona i dr.

U djelima orijentalista položaj žene u islamu i muslimanskim društvima nerijetko je tematiziran, a žena uglavnom opisivana kao obespravljena, potlačena i manje vrijedno biće. Da se primijetiti da su prilikom analize položaja i prava žene u islamu orijentalisti često bili tendenciozni i da su uglavnom "zaboravljali" kakav je položaj žena imala u zapadnom društvu, te da pri tome nisu željeli ili nisu bili u stanju razumjeti i interpretirati stvarni status koji je ženi dat u islamu. Takve primjere, između ostalog, nalazimo u djelima Alforda T. Welcha, Reubena Levya, Williama Montgomeryja Watta, Gustava Grünebauma i dr. Među orijentalistima koji su tendenciozno pisali o islamu je i Joseph Franz Schacht.

Ovim istraživanjem želi se utvrditi na koji način je Joseph Franz

Schacht, kao jedan od prvaka orijentalizma prošlog stoljeća, razumijevao i interpretirao imovinski status žene u islamu. U radu su analizirana njegova tumačenja ajeta koji govore o pravu žene na vjenčani dar, izdržavanje i nasljeđivanje, a koja su sadržana u njegova dva djela: *Porijeklo muhammedanske jurisprudencije* (*The origins of Muhammadan jurisprudence*) i *Uvod u islamsko pravo* (*An introduction of Islamic law*).

2. Ko je bio Joseph F. Schacht?

Kazali smo da je Joseph Franz Schacht bio jedan od vodećih orijentalista XX stoljeća. Riječ je o njemačkom orijentalisti katoličkog porijekla. Rođen je 15. marta 1902. godine u Ratiboru (Racibórz, tadašnja Njemačka, današnja Poljska). Studirao je teološki studij posebno specijaliziran za klasične i semitske jezike na Univerzitetu u Breslau (Wrocław, Poljska). Veoma mlad, u dvadeset prvoj godini života, brani doktorsku tezu 1923. godine. S dvadeset pet godina biva imenovan u zvanje vanrednog profesora i postaje najmlađi univerzitetski profesor u Njemačkoj.

Usljed specifičnih okolnosti odlučio je napustiti Njemačku 1934. godine. Jedno vrijeme proveo je putujući po Bliskom istoku, posebno se fokusirajući na izučavanje arapskog jezika i orijentalnih rukopisa. Predavao je na brojnim univerzitetima, između ostalog u Egiptu, gdje je bio jedini profesor Evropljanin koji je predavanja držao na arapskom jeziku. Za vrijeme Drugog svjetskog rata djeluje u Engleskoj, prvo u Londonu, a potom u Oxfordu, gdje je predavao arapske i islamske studije na Oksfordskom univerzitetu. Kasnije je kao profesor arapskog jezika bio angažiran na Univerzitetu u Leidenu (Nizozemska), a potom na Univerzitetu Kolumbija (Sjedinjene Američke Države). Umro je 1. augusta 1969. godine u Englewoodu (New Jersey, Sjedinjene Američke Države).

Njegov primarni naučni interes bio je u oblasti islamskog prava, o čemu je objavio dva značajna djela:

Porijeklo muhammedanske jurisprudencije (*The origins of Muhammadan jurisprudence*, 1950) i *Uvod u islamsko pravo* (*An introduction of Islamic law*, 1964). Jedan je od urednika *Enciklopedije islama* (*Encyclopedia of Islam*) i *Enciklopedije društvenih nauka* (*Encyclopedia of Social Sciences*). Uz to, autor je značajnog broja naučnih članaka. (Wakin, 2007)

3. Schachtovo viđenje tretmana žene u islamskom pravu

Primarni interes Josepha F. Schachta u pogledu izučavanja islama bio je usmjeren na islamsko pravo i društveno-pravni poredak koji je islam uspostavio. Njegova djela o islamskom pravu vodeća su u ovoj oblasti i temelj su za moderno proučavanje islamskog prava na Zapadu. On u *Uvodu u islamsko pravo* (1964) razlaže islamsku pravnu nauku na sljedeća poglavlja: osobe, imovina, obaveze u općem smislu, obaveze i ugovori u pojedinačnom smislu, porodica, nasljedstvo, kazneno pravo itd. Ovakav raspored, kako to primjećuje Muhammed Mustafa al-A'zami (2012:381-382), "prilagođava" islamsko pravo klasifikaciji rimskog prava i to neosnovano, jer takav raspored nema nikakve povezanosti s granama prava i klasifikacijama koje se primjenjuju u islamskom pravnom sistemu. Al-A'zami u ovome vidi jasnu implikaciju ovakvog Schachtovog postupka, a to je da je cijeli islamski pravni sistem preuzet iz rimskog pravnog sistema, ali više o tome nekom drugom prilikom.

Evidentno je da se on u okviru izučavanja islamskog prava interesirao za položaj žene polazeći od njezinog statusa u predislamskom društvu, a potom analizirajući promjene koje je islam donio u tom pogledu. Iako Schacht (1964:13) ističe da jedan od ciljeva kur'anskog normativa jeste poboljšati položaj žene, umnogome je evidentno njegovo neispravno razumijevanje islamskih propisa u tom kontekstu. Tako u pogledu interpretacije obrednog statusa žene u islamu tvrdi da ona ima manje prava i dužnosti,

te da je u tom pogledu inferiorna u odnosu na muškarca. Schacht ovdje zanemaruje niz kur'anskih ajeta iz kojih se posve jasno iščitava da su "žene ravnopravno s muškarcima uključene u 'ritualne' i 'obredne' ravni islama", kako to pojašnjava Karić (2019:148) te kaže: "Kur'an poručuje da vjerovanje u Boga pripada podjednako i ženama kao i muškarcima."

U Schachtovim djelima nalazimo da je razmatrao status žene u okviru porodičnog prava. U tom kontekstu on zaključuje kako je porodični zakon u Kur'anu iscrpno tretiran i to uglavnom u drugoj i četvrtoj kur'anskoj suri, te da je fokus na pitanjima odnosa prema ženama i djeci, siročadi, rodbini i robovima. Schacht (1964:126-127) konstatuje da je institucija braka, zatim pitanja poput porodičnih odnosa i razvoda, nasljeđivanja i vakufa za muslimane religioznog karaktera i da su oni u svijesti muslimana u jačoj sprezi s vjerom nego s pravom, te da su zbog toga i normirani vjerskim zakonom. Kada je riječ o bračnom pravu, stava je da je žena i ovdje u nepovoljnom položaju u odnosu na muškarca, ali da joj po mnogim pitanjima pravo ide u korist, o čemu će biti više govora u nastavku. Često ističe kako u islamskom pravu žena "vrijedi" koliko pola muškarca pa kaže: "što se tiče krvarine (أَقِيلَة - أَقِيلَة), svjedočenja i nasljedstva, ona se računa kao pola muškarca". (1964:126-127) Značajnu promjenu i povoljan status žene Schacht vidi jedino u pogledu imovinskog statusa.

3.1. Schachtova interpretacija imovinskog statusa žene u islamu

U kontekstu govora o imovinskom statusu žene u islamu ovdje je važno napomenuti da je Kur'anom ženi dato pravo na posjedovanje i raspolaganje vlastitom imovinom, potom pravo na nasljedstvo, vjenčani dar, pravo na izdržavanje od strane supruga u toku braka, kao i za vrijeme postbračnog pričekaja – 'iddeta (عِدَّة) i pravo na naknadu (alimentaciju) u slučaju razvoda.

Da je imovinski status žene u islamu izuzetno povoljan ističe i Schacht

pa kaže: “Što se tiče imovinskog i obli-gacionog prava, žena je jednaka muš-karcu”. (1964:126-127) On je u svo-jim djelima detaljno, između ostalog, govorio o vjenčanom daru, pravu na izdržavanje u braku i za vrijeme pri-čeka (‘iddeta), te o nasljednom pravu.

3.1.1. Mehr

Značajan segment njegove inter-pretacije imovinskog statusa žene u islamu pronalazimo u onim di-jelovima gdje tumači bračno pravo u islamu, što je u potpunosti oče-kivano imajući u vidu da se zna-čajan segment imovinskog statusa žene ostvaruje upravo kroz brak. On detaljno analizira šerijatsko-prav-no uređenje institucije braka, uv-jete i osnove bračnog ugovora. U tom kontekstu naglašava da brak u islamskom pravu ne poznaje zajed-ničko materijalno dobro imajući u vidu da je suprug dužan izdržavati suprugu (nafaqah – نَفَقَة), a da ona ima pravo samostalno raspolagati svojom imovinom. Pod izdržavanjem se podrazumijeva smještaj, hrana i odjeća, uz napomenu da žena nije dužna snositi bilo koji dio troškova sklapanja braka. (1964:186) Ovo ga navodi na zaključak da supruga ima bolju imovinsku poziciju u braku u odnosu na muža.

Schacht pokazuje veliki interes za vjenčani dar (mehr – مَهْر). On polazi od toga da obaveza vjenčanog dara koju muškarac ima prema ženi pro-ističe iz 4. ajeta sure En-Nisā u ko-jem se kaže:

I draga srca ženama vjenčane da-rove njihove podajte; a ako vam one od svoje volje od toga šta poklone, to s prijatnošću i ugodnošću uživajte.

U komentaru ovog ajeta on (1964:167) pojašnjava da o visini me-hra odlučuje supruga, ali da ona ovu odluku može prepustiti i budućem suprugu, što bi u konačnici mogao biti i jedan vid njenog odricanja i to u slučaju da joj budući muž dodijeli niži mehr u odnosu na onaj koji bi ona inače tražila od njega, uz napo-menu da mehr ne može biti manji

od deset dirhema. Schacht se potom zanima za rok isplate mehra te kaže:

...praksa je da se dio mehra isplati odmah, a isplata ostatka odgodi. Moguće je dogovoriti isplatu ili odgodu plaćanja mehra u cijelo-sti. Dio koji preostane za isplatu dopijeva na naplatu: (1) smrću jednog od supružnika i (2) u slu-čaju poništenja braka (razvoda). (1964:167-168)

Posebnu pažnju posvetio je inter-pretaciji 237. ajeta sure El-Bakare u kojem se kaže:

A ako ih pustite prije nego što ste u odnos s njima stupili, a već ste im vjenčani dar odredili, one će za-držati polovinu od onoga što ste odredili, osim ako se ne odreknu ili ako se ne odrekne onaj koji odluču-je o sklapanju braka; a ako se odre-knete, to je bliže čestitosti. I ne za-boravite da jedni prema drugima velikodušni budete, ta Allah zaista vidi šta radite.

i 49. ajeta sure El-Ahzāb koji glasi:

O vjernici, kad se vjericama oženi-te, a onda ih, prije stupanja u bračni odnos, pustite, one nisu dužne čekati određeno vrijeme koje ćete vi brojati, već ih darujte i lijepo ih otpremite.

U kontekstu navedenih ajeta Schacht ističe da je posve jasno da je muž dužan platiti samo polovinu utvrđene sume mehra u slučaju da ne dođe do upotpunjenja braka te kaže (1964:167):

“Žena ima pravo na polovinu ugo-vorenog mehra (ili, ako nije odre-đen mehr, na otpremninu koja se naziva mut‘a (مُتْعَة) i sastoji se od kompleta odjeće“).

Schacht ovdje napominje da se pojam *mut‘a* ne koristi u značenju privremenog braka i zaključuje

“...da obaveza muža da plati mehr u potpunosti u slučaju ‘puštanja’ žene tj. prekida braka djeluje kao snažno ograničenje njegove slo-bode”. (1964:167)

Iz navedenog možemo zaključiti da on obavezu plaćanja mehra jednim

dijelom shvata i kao “alat” za spreča-vanje eventualnog razvoda imajući u vidu finansijske obaveze koje bi u tom slučaju pale na muža.

Schacht i u ovom slučaju pokuša-va povezivati šerijatsko pravo s rim-skim, pa tako izjednačava mehr i *do-natio ante nuptias* u rimskom pravu (u Justinijanovom pravu *donatio prop-ter nuptias*), što predstavlja dar koji je zaručnik ili njegov staratelj davao zaručnici očekujući da će brak biti zaključen, a darovana imovina je od-govarala vrijednosti miraza.

“Darovanom imovinom uprav-ljao je muž, nakon njegove smrti djeca, ali je žena imala pravo uži-vanja tog dijela imovine.” (Šarac i Lučić, 2006)

On ovdje propušta da primijeti i to da vjenčani dar shodno šerijat-skom pravu pripada supruzi i ona njim punopravno u cijelosti raspolaze, što nedvojbeno predstavlja ključnu razliku između ova dva vida vjenčanog dara.

3.1.2. Razvod braka i ‘iddet

Kao što smo ranije istakli, žena ima pravo na izdržavanje i za vrijeme postbračnog pričeka – ‘iddeta (عِدَّة), te pravo na naknadu (alimentaciju) u slučaju razvoda braka. Razvod braka i prava žene u tom kontekstu jedna je od tema kojoj je Schacht posebno posvetio pažnju, a priček (‘iddet) se može klasificirati kao centralni pojam u Schachtovoj interpretaciji imovin-skog statusa žene u islamu imajući u vidu koliko je posvećeno pisao o toj temi.

Evidentno je da Schacht u svojim djelima nije uspio dosljedno predsta-viti normativ razvodnog postupka u šerijatskom pravu odnosno da nije do kraja pojasnio vrste razvrgavanja bra-ka i pojedinosti, već se opredijelio na pojašnjavanje samo nekih formi pre-kida braka. Pa tako navodi mogućnost “puštanja” supruge – *mubāra‘t* (مُبَارَاة) kao formu sporazumnog raskida braka. Pojašnjava da ovaj prekid braka dola-zi “uz obostrano odricanje bilo kakvih finansijskih obaveza”. (1964:164) Po-sebno ističe *el-hul‘u* (حُلْع) koji definira

kao mogućnost žene da se otkupi iz braka uz naknadu, te da se ovaj vid prekida braka smatra razmjennom imovine, kao i to da muž ne može povući ponudu *hul'a* koju je dao. Schachtov govor o formama prekida braka prožet je tvrdnjom da položaj žene u islamu nije nepovoljan, ali da joj je dato manje prava nego muškarcu.

Ranije smo naveli kako Schacht razumijeva pravo supruge na izdržavanje u toku braka. On ističe da se to pravo nastavlja i za vrijeme *'iddeta*, ali pod uvjetom da brak nije prekinut krivicom žene (kao primjer navodi izlazak žene iz vjere). U pogledu dužine trajanja *'iddeta* za razvedenu ženu, ovisno o specifičnosti situacije, Schacht (1964:166-168) zaključuje sljedeće - *'iddet* razvedene žene traje tri mjesecna pranja, za udovicu je to period od četiri mjeseca i deset dana, dok vrijeme pričeke za trudnu ženu završava njenim porođajem, uz to naglašava da se o periodu pričeke trudne žene - udovice u Kur'anu ne govori ništa izričito, te navodi da je:

uobičajeni stav bio smatrati da je po porođaju period pričeke - *'iddeta* završen i da je ona slobodna tj., da može stupiti u drugi brak, iako bi se to moglo dogoditi odmah nakon smrti njezina muža i puno prije navršavanja četiri mjeseca i deset dana. (Schacht, 1967:225)

Schacht tvrdi da je došlo da različitog čitanja tj. razumijevanja kur'anskih ajeta koji govore o *'iddetu*, te da se pravne škole razilaze u pogledu preciziranja prava koja ima supruga dok je u statusu *'iddeta*. Kao primjer navodi 6 ajeta sure Et-Talāk kojim se propisuje obaveza zbrinjavanja žena u periodu pričeke:

Njih ostavite da stanuju tamo gdje i vi stanujete, prema svojim mogućnostima, i ne činite im teškoće zato da biste ih stijesnili. Ako su trudne, dajte im izdržavanje sve dok se ne porode, a ako vam djecu doje, onda im dajte zasluženu nagradu sporazumjevuši se međusobno na lijep način. A ako nastanu razmirice, neka mu onda druga doji dijete.

Komentirajući navedeni ajet, Schacht (1967:225-226) ističe kako prema mišljenju malikijske pravne škole definitivno razvedena supruga, koja nije trudna, ima pravo samo na smještaj kod supruga u periodu pričeke, dok prema mišljenju hanefijske pravne škole ima pravo i na ishranu. Indikativno je to što Schacht (1967:225-226) u situacijama kada prezentira različita mišljenja pravnih škola često nastoji prenaglasiti razilaženje među pravnim školama, uglavnom pojašnjavajući da je riječ o suprotstavljenim mišljenjima koja su direktna posljedica različitog čitanja kur'anskoga teksta, ali i proizvoljnog mišljenja imama četiri pravne škole, kako to nerijetko tvrdi.

3.1.3. Nasljeđivanje

Nasljednom pravu Joseph Schacht posvećuje posebnu pažnju i iznosi detaljna pojašnjenja ajeta koji sadrže propise o nasljeđivanju. Kada je riječ o pravu žene na nasljedstvo on pojašnjava različite situacije i izlaže konkretna pravna rješenja. Ističe da jedna od temeljnih karakteristika nasljednog prava u islamu jesu udjeli određenih nasljednika koji su spomenuti u Kur'anu. Schacht (1964:168-171) u ovom pogledu pojašnjava kako "ove odredbe imaju za cilj modificirati sistem čisto agnatskog nasljeđivanja, prema kojem samo muškarci nasljeđuju, uglavnom u korist najbližih ženskih rođaka, supružnika, a također i oca (ili drugih potomaka)". Objašnjavajući pojedinosti i prava supruge na nasljedstvo, on kao primjer navodi (1964:168) da ako muž u toku smrtno bolesti definitivno pusti (razvede) ženu, ona zadržava pravo da ga naslijedi ukoliko on umre za vrijeme trajanja njenog *'iddeta*; isto važi i u obrnutoj situaciji tj. muž će naslijediti suprugu koja je namjerno izazvala prekid braka ukoliko ona umre u toku trajanja njenog *'iddeta*.

Nakon što detaljno pojasni nasljedne dijelove, on upozorava kako se ovakva podjela ne primjenjuje

dosljedno u praksi, pa između ostalog navodi (1964:73):

Ipak, nalazimo da je čak i u području braka, razvoda i porodičnih odnosa stvarna praksa bila dovoljno jaka da prevlada nad duhom, a u određenim slučajevima i nad slovom vjerskog zakona, uglavnom pogoršavajući položaj žene. Osim toga, brojne skupine preobraćenika na islam zadržale su svoj izvorni zakon o nasljeđivanju, uglavnom na štetu žena.

Na koncu, zaključuje da je pravom na nasljeđivanje imovinski i društveni status žene značajno poboljšan. Prilikom analize Schachtove interpretacije imovinskog statusa žene u islamu ne treba izgubiti iz vida da su njegova djela o islamskom pravu nastajala sredinom prošlog stoljeća, te da je u to vrijeme društveno-pravni kontekst na Zapadu bio znatno drugačiji.

4. Zključak

Joseph Schacht se ističe među orijentalistima po intenzitetu interesovanja za islamsko pravo, ali i po zanimanju za položaj žene u islamu i islamskom pravu. Stava je da žena načelno ima manje prava, ali i dužnosti, te da se u islamskom pravu "računa kao pola muškarca". Međutim, smatra da pravni položaj žene nije nepovoljan u potpunosti, te da su muškarac i žena izjednačeni na polju obligacionog i imovinskog prava. Vjenčani dar, zatim izdržavanje za vrijeme braka i pričeke (*'iddeta*), te nasljedno pravo segmenti su imovinskog statusa žene kojima posvećuje posebnu pažnju u svojim djelima. Treba imati u vidu da Schacht pripada grupi orijentalista koji su subjektivno i tendenciozno pristupali izučavanju islama. Iako često "priznaje" povoljan imovinski status žene u islamskom pravu, njegova interpretacija nije izašla daleko iz okvira njegovog općeg pogleda na islam. Ipak, takav pristup nije u tolikoj mjeri primjetan konkretno u Schachtovoj interpretaciji imovinskog statusa žene u islamu, koliko je to izraženo u drugim segmentima njegovoga rada, počevši

od pristupa temeljnim izvorima islama – Kur'anu i sunnetu, zatim u definisanju i teoriji razvoja islamskog prava itd. Međutim, pitanje položaja žene u islamu, između ostalog i njenog imovinskog statusa, od iznimnog je značaja. Dugo vremena bio je aktuelan opis muslimanskih društava koji

je formiran još u srednjem vijeku, a koji ih je određivao kao represivna, nasilnička, iracionalna, neprijateljski raspoložena prema ženama i sl., što je u konačnici vodilo cilju – percepciji islama kao "onog drugog", nazadnog, suprotnog ("naprednog") Zapadu. Imajući u vidu da su Schachtova

djela primarna literatura za izučavanje islamskog prava na Zapadu, važno ih je analizirati i ukazati na one segmente koji nisu u skladu s islamskim normama i narativom. Utoliko je to važnije, jer se i današnje percepcije o islamu i muslimanima grade upravo na ovakvim i sličnim djelima.

Literatura

- A'zami (al-), Muhammed Mustafa (2012). *On Schacht's Origins of Muhammadan Jurisprudence*. Lahore: Suhail Academy. Dostupno: <https://archive.org/details/OnSchachtsOriginsOfMuhammadanJurisprudenceByM.M.Azami/page/n1/mode/2up>
- A'zami (al-), Muhammed Mustafa (2014). *Historija kur'anskoga teksta – od objave do kompilacije: Komparativna studija sa Starim i Novim zavjetom*. Preveo: Džemaludin Latić. Sarajevo: El-Kalem.
- Hasanović, Zuhdija (2018). *Studije o percepcijama Sunneta*. Sarajevo: Fakultet islamskih nauka i El-Kalem.
- Ibn Kesir (2019). *Tefsir: skraćeno izdanje*. Grupa prevodilaca, Novi Pazar: El-Kelimeh.
- Kalin, Ibrahim (2019). *Ja, onaj drugi i drukčiji svijet*. Preveo: Avdija Salković. Sarajevo: Dobra knjiga.
- Karadavi (al-), Jusuf (1990). *Razumijevanje sunneta: Metodološke smjernice i pravila*. Preveo: Ahmet Alibašić. Sarajevo: BEMUST
- Karić, Enes (2019). *Kako čitati Kur'an: crtice (potrage za strukturama cjeline temeljne Knjige islama)*. Sarajevo: Media centar Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.
- Schacht Joseph (1964). *An introduction to Islamic law*. Oxford: Clarendon & Oxford University Press. Dostupno: <https://archive.org/details/INTRODUCTIONISLAMICLAWSchacht>
- Schacht, Joseph (1967). *The origins of Muhammadan Jurisprudence*, London: Oxford University Press. Dostupno na: <https://archive.org/details/schacht-joseph-the-origins-of-muhamaddan-jurisprudence>
- Šarac, Mirela i Lučić, Zdravko (2006). *Rimsko privatno pravo*. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
- Topoljak, Sulejman (2015). *Islamsko bračno pravo*. Novi Pazar: El-Kelimeh.
- Wakin, Jeanett (2003). "Remembering Joseph Schacht (1902-1969)". *Occasional Publications*. Dostupno na: https://pil.law.harvard.edu/wp-content/uploads/2019/12/Remembering_Joseph_by-Wakin.pdf

الموجز

حق المرأة بالتملك في الإسلام في أعمال جوزيف شاخت

أمينة سفراكا

كان جوزيف شاخت أحد أهم مستشرقى القرن الماضي والمستشرق الأبرز في مجال الشريعة الإسلامية، ولا تزال أعماله هي الأساس لدراسة الشريعة في الغرب اليوم. ومن بين القضايا التي شملتها أبحاثه، مسألة مكانة المرأة في الإسلام، حيث ينطلق من التأكيد على أن حقوق المرأة في الجاهلية كانت منقوصة، فجاء الإسلام ليدخل تغييرات مهمة، أدت إلى تحسين مكانتها. إن الهدف من هذا البحث هو الوقوف على فهم هذا المستشرق وتفسيره لحق المرأة بالتملك في الإسلام. ويركز هذا البحث على كتابين من تأليف شاخت، هما: «أصول الفقه المحمدي» و«مدخل إلى الفقه الإسلامي». يعرض البحث مجموعة مختارة من تفسيرات شاخت للآيات القرآنية المتعلقة بحق المرأة بالتملك، وفهمه لحق المرأة في المهر، والنفقة، والميراث.

الكلمات الرئيسية: الاستشراق، الإسلام، المرأة، حق التملك، جوزيف شاخت.

Summary

THE STATUS OF WOMEN REGARDING PROPERTY IN ISLAM IN WORKS OF JOSEPHA F. SCHACHT

Amina Svraka

Joseph F. Schacht was one of the most significant orientalists of the last century and a leading expert among the orientalists in the field of Sharia law. His works still are the basis for studying Sharia law in the West. His research includes analyses of the position of women in Islam in which regard his position reflects the opinion that in the pre-Islamic society, women had lesser rights and that Islam brought significant changes and improved their status. This article aims to analyse his understanding and interpretation of women's property rights in Islam. The research focuses on two Schacht's works: *The Origin of Muhammadan Jurisprudence* and *An Introduction to Islamic Law*. Schacht's selection and interpretation of the Qur'anic ayahs regarding women's property rights, his understanding of the woman's right to a wedding gift, her right to financial support and her inheritance rights are also presented here.

Keywords: orientalism, Islam, woman, property rights, Joseph F. Schacht